

УДК 378.1:355.232.2

DOI 10.31651/2524-2660-2018-12-89-95

ЧЕРЕПАНЯ Марія Тарасівна,

асистент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти, Мукачівський державний університет

**ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ТА ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ
В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЗАКЛАДІВ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ
В ЗАКАРПАТТІ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ**

Процес формування професійної компетентності управлінського та педагогічного персоналу інтернатних закладів у Закарпатті першої половини ХХ століття відбувався паралельно з процесом становлення закладів інтернатного типу. Залежність від територіального підпорядкування зумовила послідовність етапів у цьому процесі: створення нормативно-правової бази для функціонування державних закладів інтернатного типу (I етап); удосконалення системи освітньо-виховної роботи у закладах інтернатного типу (II етап); поширення впливу на розвиток інтернатної освіти релігійних та громадських організацій (III етап).

Ключові слова: професійна компетентність, управлінський персонал, педагогічний персонал, заклади інтернатного типу, Закарпаття.

Постановка проблеми. Різноманітність форм суспільного виховання, розвиток мережі закладів інтернатного типу, які їх забезпечували, відбувалися в контексті становлення людського суспільства, держави під впливом ряду умов: економічних, соціальних, демографічних, освітньо-педагогічних, культурних, етнічних тощо. Повноцінне функціонування закладу інтернатного типу також у значній мірі залежить від рівня професійної компетентності управлінського та педагогічного персоналу. Важливо розуміти, що в умовах глобалізації сучасної освіти великого значення набуває вивчення та ретроспективний аналіз педагогічних процесів та явищ (у тому числі й становлення та розвитку закладів інтернатного типу) з урахуванням конкретно-історичних умов розвитку суспільства та етнокультурних особливостей регіону, що досліджується. В нашому випадку – це Закарпаття, яке впродовж ХХ століття входило до складу ряду держав, що зумовило синтез різноманітних підходів у забезпеченні суспільного піклування про дітей, їх освіту та розвиток.

В історико-педагогічному вимірі питання становлення, розвитку та діяльності закладів інтернатного типу вивчали В. Виноградова-Бондаренко, Л. Гребінь, В. Золотоверх, О. Парашевіна, І. Плугатор, В. Покась, А. Рябкина, Т. Янченко та ін. В історико-регіональному аспекті проблеми виникнення, становлення та розвитку інтернатних закладів, дитячих будинків і притулків досліджувалися А. Аблятиповим, О. Ільченко, Н. Касьяною, М. Соловей та ін. Серед закарпатських науковців питання організації життєдіяльності інтернатних закладів вивчалося Б. Качуром, А. Машкаринець-Бутко, П. Стрічком, М. Талапканичем, В. Химинцем. Разом з тим, слід зазначити, що їхні дослідження переважно інтерпретують розвиток закладів інтернатного типу після 1945 р., коли Закарпаття ввійшло до складу Української Радянської Соціалістичної республіки, а також в них майже відсутня інформація щодо особливостей формування професійних компетентностей управлінського та педагогічного персоналу закладів інтернатного типу.

Достовірність нашого дослідження підтверджується комплексом застосованих методів дослідження, серед яких: *пошуково-бібліографічний* – з метою вивчення архівних, бібліотечних і музейних каталогів, фондів, описів та бібліографічних видань; *контент-аналізу* архівних матеріалів (наказів, розпоряджень керівних органів влади); *хронологічний, ретроспективного логіко-системного аналізу* – як основа вивчення ретроособливостей професійної діяльності управлінського та педагогічного персоналу в закладах інтернатного типу Закарпаття першої половини

XX століття.

Мета статті – вивчити особливості професійної діяльності управлінського та педагогічного персоналу в закладах інтернатного типу Закарпаття першої половини XX століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нижня хронологічна межа нашого історико-педагогічного дослідження – 1901–1919 рр. – є відносно невеликим проміжком часу з майже тисячолітньої історії перебування закарпатських земель у складі Австро-Угорщини. Для австро-угорського періоду характерним було створення нормативно-правової бази для функціонування державних закладів інтернатного типу. Це було об'єктивною необхідністю, так як для закарпатського краю перші десятиліття XX століття характеризуються такими особливостями соціально-економічного та суспільно-політичного життя: інтенсифікація інфраструктурного розвитку, що призвело до покращення умов життя в містах і містечках; зниження життєвого рівня в сільській місцевості, а також в гірських районах унаслідок обезземелення селян; посилення міграційних процесів, внутрішня міграція (урбанізація, міграція вглиб Австро-Угорської імперії, еміграція до інших континентів); збільшення кількості соціальних сиріт унаслідок міграційних процесів та бідності; збільшення кількості дітей, які потребували спеціального догляду через захворювання; збільшення кількості дітей-сиріт унаслідок загибелі батьків під час подій I Світової війни. Тому перед угорським урядом постала проблема, пов'язана з особливою увагою до вирішення питання створення спеціальних закладів, які б могли не тільки забезпечити повне утримання дітей-сиріт і дітей, які потребували спеціального догляду, але й забезпечити їх повноцінний розвиток, освіту і виховання. Уряд Угорщини розпочав широкомасштабну роботу, пов'язану із захистом дитинства, яка розумілася як «спільна діяльність держави та громадськості, що спрямована на захист підростаючого покоління», і далі: захист дитинства – це «піклування про дитину від моменту її зачаття і до того часу, поки вона не сформується як особистість, яка здатна самостійно, власними силами забезпечувати себе незважаючи на життєві труднощі» [1, с. 157].

Захист дитинства трактувався як єдність трьох умов: індивідуально-особистісних, соціально-громадських та державних. На початку XX століття в Австро-Угорській імперії на угорській території була розвинена система соціальних інституцій, які надавали допомогу в системі державного захисту дитинства. Зокрема, це заклади інтернатного типу, які створювалися для:

– дітей, які мали певні відхилення у розумовому та фізичному розвитку (розумово відсталі, сліпі, глухонімі, з вродженим каліцтвом, хворі на анемію, туберкульоз та ін.) й не могли бути передані у сімейні форми виховання;

– дітей, які були схильні до асоціальної поведінки й потребували особливого виховання або перевиховання;

– підлітків (хлопців і дівчат), які досягли 15-річного віку й потребували здобуття певної професії;

– дітей, які виявляли здібності в навчальній діяльності й за підтримки благодійників продовжували навчання в освітніх закладах (гімназіях, семінаріях, університетах).

З метою побудови законодавчого підґрунтя для створення та розвитку закладів інтернатного типу були прийняті два важливі закони – Закон VIII «Про державні дитячі притулки» (1901 р.) [2] та Закон XXI «Про дітей, які досягли 7-річного віку та потребують державної допомоги» (1901 р.) [3]. Варто зазначити, що для Австро-Угорщини перебування дитини у дитячому притулку розглядалося скоріше як виняток, аніж правило [1, с. 158]; виховання дітей у притулку здійснювалося виключно на основі сімейних цінностей. Тому державними органами опіки і піклування, згідно вищезгаданих законів VIII та XXI, першочерговим завданням було влаштування занедбаних/покинутих дітей у сімейні форми виховання.

У § 1 Закону VIII «Про державні дитячі притулки» визначається необхідність відкриття державних центрів по догляду за дитиною (дитячих притулків) як у м. Будапешт, так і в інших регіонах країни. «Державні дитячі будинки в інших регіонах держави, – зазначається в документі, – можуть створюватися за умови наявності там дитячих установ і спроможності місцевих громад забезпечити належним чином їх життєдіяльність» [2, § 1]. У своїй роботі дитячі притулки

керувалися Законом XV «Про дошкільне виховання» (1891 р.) – для дітей віком від 3-х років, і Законом XXXVIII «Про народну освіту» (1868 р.) – для дітей, яким виповнилося 6 років [2, § 3]. Нагляд за виконанням освітніх законів здійснювала Рада директорів. Варто зазначити, що дія цих законів була обов'язковою не тільки у відношенні до дітей, що перебувають у дитячому притулку, але й до дітей, які перебували за його межами, тобто виховувалися в сім'ях.

Державний захист дитинства в угорській частині Австро-Угорщини входить до кола повноважень Міністерства внутрішніх справ, яке координує діяльність Головного управління захисту дітей та Державного нагляду за дитячими притулками. Дитячий притулок очолює директор, який має достатньо широкий спектр повноважень для здійснення управління закладом. Так, під його керівництвом працюють представники відділів охорони здоров'я, лікарі, господарські працівники. Дитячі притулки, як правило, знаходилися у великих містах, але мали свої відокремлені підрозділи - філії в селах, які називалися «дитячими поселеннями». Тому, у сільських дитячих поселеннях керівництво охороною здоров'я та господарське управління філіями дитячих притулків здійснюють сільські лікарі та сільські інспектори. Контроль за їх діяльністю здійснює територіальна рада. У центральному управлінні кожного державного дитячого притулку створюється Рада дитячого притулку з числа представників територіальної ради, органів громадського управління, керівників дитячих притулків. З числа представників Рад дитячих притулків та представників від Міністерства внутрішніх справ складається Державна Рада захисту дітей, основним завданням якої було виявлення проблем у діяльності дитячих притулків, вивчення досвіду з їх вирішення, сприяння всебічному розвитку дітей, подання Міністерству внутрішніх справ пропозицій щодо вдосконалення захисту дитинства.

На початку ХХ століття на угорській території Австро-Угорської імперії функціонувало 17 державних дитячих притулків. Причому вони діяли як на внутрішніх угорських територіях (9 притулків), так і на прилягаючих до імперії землях (8 притулків) [1, с. 159]. Закарпатські землі саме належали до таких, і відповідно тут функціонував державний дитячий притулок з центром у м. Мукачево. Регіональні державні дитячі притулки підпорядковувалися центральному – в м. Будапешт. Так, найбільша кількість дітей, що потребували захисту, реєструвалися в м. Будапешт, але їх потім перерозподіляли в регіональні дитячі притулки, про що засвідчують архівні дані. Шістнадцять регіональних дитячих притулків були відносно самостійними соціальними закладами, мали в своєму розпорядженні відповідні архітектурні споруди, органи управління, штатні розписи тощо. Кожний державний дитячий притулок зобов'язаний був здійснювати свою діяльність у трьох напрямках: 1) керівництво захистом дитинства; 2) надання лікарської допомоги вихованцям дитячого притулку, в тому числі й дітям, які знаходяться в сільських філіях дитячого притулку; 3) тимчасовий прихисток дітей, яких за рішенням органів опіки повинні передати в сімейні форми виховання або ж в спеціалізовані заклади, які найбільше враховують потреби дітей. Посадові обов'язки та коло професійних повноважень адміністративних і педагогічних працівників дитячих притулків визначалися посадовими обов'язками персоналу державних медичних закладів [2, § 6].

Керівництво державним дитячим поселенням-філією здійснювали безпосередньо дільничий лікар, дільничий інспектор і представник громади, в якій було створене поселення. Дільничий лікар переважно призначався керівництвом державного дитячого будинку з числа лікарів, які працювали в межах територіальної громади. На посаду дільничого інспектора/-ки здебільшого призначалися добросовісні жінки з числа вчителів, які повинні були здійснювати постійний нагляд за дітьми, в тому числі й за новонародженими та хворими, які проживали в межах державного дитячого поселення. Зокрема, дільничий інспекторка повинна контролювати, яким чином здійснюється виховання дитини, як прийомні батьки виконують свої функції, умови їх проживання, забезпеченість харчуванням, одягом тощо. До дільничого інспектора з боку держави висувалися такі вимоги – компетентність у питаннях виховання дитини, вміння викликати довіру прийомних батьків, стати добрим порадиником для них. У кожній громаді створювалася наглядова рада, до складу якої входили дільничий лікар, дільничий інспекторка й представники громади (перевага надавалася жінкам), в обов'язки якої також входив нагляд, патрунування та

контроль за прийомними сім'ями [1, с. 161]. Узагальнюючи вищесказане, можемо констатувати, що австро-угорська влада вбачала основне завдання закладів інтернатного типу в забезпеченні повноцінного розвитку дитини, її виховання та навчання, а також потреби в лікуванні тощо. Слід наголосити, що такі заклади створювалися у тісній співпраці держави, територіальних громад, благодійних фондів та організацій.

У 1919 році після завершення I Світової війни змінилися територіальні межі європейських держав, зокрема закарпатські землі відійшли під юрисдикцію Чехословацької республіки й утворили єдину адміністративно-територіальну одиницю – Підкарпатську Русь з центром у м. Ужгород. З 1919 р. починають працювати нові адміністративні підрозділи Підкарпатської Русі – реферати. Одним з перших налагодив роботу шкільний реферат, а вже на початку 1920 р. – реферат соціальної опіки, який був створений з метою здійснення опіки над молоддю, ветеранами війни, а також соціального захисту населення. Разом з утворенням нових одиниць адміністративного управління, а також з метою збереження правопорядку та недопущення хаосу в законодавчих документах урядом новоствореної Чехословацької республіки був прийнятий 28 жовтня 1918 р. Закон 11 «Про створення окремої держави Чехословаччини», в якому у ст. 2 зазначалося, що «всі існуючі закони на чеських землях та землях колишньої Австро-Угорської імперії залишаються чинними», а ст. 3 передбачає «обов'язкове їх дотримання всіма органами державного, регіонального, районного управління та, зокрема, органами муніципальної влади» [4]. Це означало, що на території Підкарпатської Русі та Словаччини продовжувалася дія законів Австро-Угорської імперії.

Чехословацький період – 1919 – 1938 рр. – став періодом удосконалення системи освітньо-виховної роботи в закладах інтернатного типу. Першочерговим завданням для Чехословацького уряду стала розробка нормативних документів, які не тільки забезпечували захист дітей, але й уніфікували законодавство для всіх земель, що ввійшли до нового державного утворення. Зокрема, були прийняті такі закони: Закон 256 «Про захист дітей-сиріт та дітей, народжених поза шлюбом» (1921 р.) [5], Закон 56 «Про всиновлення» (1928 р.) [6], Закон 29 «Про державний захист дітей-сиріт та дітей, народжених поза шлюбом» (1930 р.) [7]. Закон 29 «Про державний захист дітей-сиріт та дітей, народжених поза шлюбом» (1930 р.) [7] виступив своєрідним розширеним варіантом вже діючого Закону 256 «Про захист дітей-сиріт та дітей, народжених поза шлюбом» (1921 р.). Загальне управління опікою дітей-сиріт та дітей, народжених поза шлюбом, здійснювало Міністерство соціальної опіки, але, зважаючи на те, що Підкарпатська Русь мала особливий статус у складі Чехословацької республіки, то тут були створені свій орган управління – Реферат соціальної опіки, який самостійними урядовими рішеннями визначав умови для передачі дітей під опіку як до фізичних осіб, так і до інтернатних закладів. Також, у Підкарпатській Русі створено наглядові органи з питань опіки та піклування; рішення про передачу дітей під опіку приймали сирітські суди за місцем (районом) проживання дитини, а також призначалися державні інспектори, в повноваження яких входило здійснення нагляду та контролю над фізичними особами та інтернатними закладами, що здійснюють опіку над дітьми (§ 2, п. 1), (§ 5, п. 4).

Урядом Підкарпатської Русі приділялася увага питанню підвищення професійної компетентності адміністративних, педагогічних і медичних працівників закладів інтернатного типу. Зокрема, був розроблений «Статут вчительської спілки глухонімих» [8], «Кваліфікаційні листи вчителів державного приюту в Севлюші» [9]. Педагогічні працівники інтернатних закладів були учасниками з'їздів, зокрема: II З'їзду фахових учителів для глухонімих (Плзень, 30 червня – 04 липня 1925 р.), IV З'їзду з вивчення дітей (Братислава, 24 вересня 1930 р.), а також брали участь у педагогічних гуртках та відвідували курси підвищення кваліфікації. Окрім того, періодичні видання, які виходили на закарпатських землях чехословацького періоду, також висвітлювали питання професійної діяльності педагогічних працівників інтернатних закладів освіти. Серед них «Урядовий в'єстник шкільного одд'їа цивильно́й управы Подкарпатско́й Руси» (1920 – 1934) та «Учитель» (1920 – 1936). Вони публікували статті інформаційного характеру (Довгун В. «Справозданє Чсл. Державного института сл'ьпых в Мукачев' за 1924/25. – в'їй шк. рок» (1925 р., № 7), «Школа сл'ьпых в учебном році 1926-27» (1927 р., № 10) та ін.); з педагогіки (Мешко А.

«О воспитаніи глухонѣмых и о ѡчебной педагогіи взагалѣ» (1926 р., № 9-10), Свѣтлик П. «Выхованя слѣпых» (1927 р., № 4-5), Чекан А. «О развитку выхованя и научованя глухонѣмых» (1926 р., № 7-10) та ін.) і психології (Тимканич І. «Психологичный розвиток глухонѣмых дѣтей» (1926 р., № 7-10), Зейкань І. «Пару слов о слѣпых» (1926 р., № 7-10), Свѣтлик П. «О дотыку слѣпых» (1926 р., № 7-10) та ін.); методики навчання (Довгун В. «Научованя слѣпых» (1926 р., № 7-10), Чекан А. «О методах научованя глухонѣмых» (1927 р., № 1), Свѣтлик П. «О научованю на письмочитаня слѣпых» (1927 р., № 6-7), Добей М. «Числене у школъ слѣпых» (1929 р., № 1-2) та ін.) тощо.

З початком II Світової війни закарпатські землі знову відходять до складу Угорщини. Фоном для розвитку закладів інтернатного типу цього періоду було: політичне відновлення законів угорського уряду, початок війни, поглиблення економічної та демографічної криз, що вплинуло на кадрове та матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу в цих закладах. Зважаючи на це, особливу підтримку в забезпеченні життєдіяльності дитячих будинків та інших закладів інтернатного типу надавали релігійні та громадські організації (Ліга захисту дітей, «Левенте», «Угорець за угорця» та ін.). Відтак, 1939 – 1944 рр. – угорський період – характеризувався як період поширення впливу на розвиток інтернатної освіти релігійних та громадських організацій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз архівних джерел, педагогічних та енциклопедичних видань засвідчив, що процес формування професійної компетентності управлінського та педагогічного персоналу інтернатних закладів відбувався паралельно процесу становлення закладів інтернатного типу в Закарпатті першої половини ХХ століття. Зокрема, урядами країн, до складу яких територіально входило Закарпаття на законодавчому рівні визначалися професійні повноваження адміністративних та педагогічних працівників. Їх професійна компетентність формувалася як у процесі безпосередньої взаємодії з вихованцями інтернатних закладів, так і шляхом участі в різних формах методичної роботи (педагогічні з'їзди, гуртки, курси). Перспективними напрямками дослідження є вивчення історико-педагогічних проблем, пов'язаних зі змістом підготовки педагогів для інтернатних закладів освіти, вдосконаленням та модернізацією сучасної системи професійної підготовки педагогів для роботи в закладах інтернатного типу тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Révai Nagy lexikona. Az ismeretek enciklopédiája. Huszonegy kötetben. IX kötet. *Великий лексикон Ревая. Енциклопедія знань. У двадцяти одному томах. Том IX.* Budapest, Révai testvérek irodalmi intézet részvénytársaság, 1913. 810 old.
2. 1901. évi VIII. Törvénycikk az állami gyermekmenhelyekről / Закон VIII від 1901 р. Про державні дитячі притулки. URL: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=90100008>
3. 1901. évi XXI. Törvénycikk a közsegélyre szoruló 7 éven felüli gyermekek gondozásáról / Закон XXI від 1901 р. Про дітей 7-річного віку, що потребують державної допомоги. URL: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=901000211/1918>
4. Sb. ZÁKON Národního výboru československého ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu československého / Закон 11 Народного комітету Чехословаччини від 28 жовтня 1918 р. «Про створення окремої держави Чехословаччини». URL: <http://spcr.prf.cuni.cz/lex/11-18.html>
5. 256 Zákon ze dne 30. června 1921 o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských / Про захист дітей-сиріт та дітей народжених поза шлюбом. URL: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrft6mjzgiyv6mrvgv wta>
6. 56 Zákon ze dne 28. března 1928 o osvojení / Про всиновлення. URL: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrft6mjzgi4f6njwfuza &groupIndex=0&rowIndex=0#>
7. Vládní nařízení ze dne 14. března 1930, jímž se provádí zákon o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských / Про державний захист дітей-сиріт та дітей, народжених поза шлюбом. URL: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrft6mjzgyf6mrzfua#>
8. Державний архів Закарпатської області (ДАЗО), Ф. 28 (Реферат освіти Підкарпатської Русі, м. Ужгород, 1929-1930 рр.), оп. 3, спр. 844 (Статут вчительської спілки глухонімих та переписка з Міністерством Освіти Чехословаччини про його утвердження). – 16 арк.
9. ДАЗО, Ф. 28 (Реферат освіти Підкарпатської Русі, м. Ужгород, 1930-1931 рр.), оп. 2, спр. 1838 (Кваліфікаційні листи вчителів державного притуку в Севлюші). 8 арк.

References

1. Révai Nagy lexikona. Az ismeretek enciklopédiája. Huszonegy kötetben. IX kötet (1913). *Revue's great lexicon. Encyclopedia of knowledge. Twenty one volumes. Volume IX.* Budapest, Révai testvérek irodalmi intézet részvénytársaság, 810 p.
2. Törvénycikk az állami gyermekmenhelyekről. Évi VIII. (1901). Law VIII. About State Children's Shelters, 1901. Retrieved from <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=90100008>.

3. Törvénycikk a közsegélyre szoruló 7 éven felüli gyermekek gondozásáról. Évi XXI (1901). Law XXI. For children aged 7 years old, in need of state assistance. Retrieved from <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=901000211/1918>.
4. ZÁKON Národního výboru československého o zřízení samostatného státu československého (1918). Law About the creation of a separate state of Czechoslovakia. Retrieved from <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/11-18.html>.
5. Zákon 256 O ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských (1921). Law 256. About the protection of orphans and off-married children. Retrieved from <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgi4f6niwfuza>.
6. Zákon 56 O osvojení (1928). Law 56. About adoption. Retrieved from <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgi4f6niwfuza> &groupIndex=0&rowIndex=0#.
7. Vládní nařízení, jímž se provádí zákon o ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských (1930). On the state protection of orphan children and off-married children. Retrieved from <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgmvf6mrzfuva#>.
8. Referat osvity Pidkarpats'koyi Rusi, m. Uzhhorod, 1929-1930 rr. Statut vchytel's'koyi spilky hlukhonimykh ta perepyska z Ministerstvom Osvity Chekhoslovachchyny pro yoho utverdzhennya. *Abstract of the Education of Subcarpathian Rus, Uzhgorod, 1929-1930*. Statute of the Deaf Music Teacher's Association and correspondence with the Ministry of Education of Czechoslovakia on its approval. State Archives of the Transcarpathian Region, F. 28, op. 3, sp. 844, ark. 16.
9. Referat osvity Pidkarpats'koyi Rusi, m. Uzhhorod, 1930-1931 rr. Kvalifikatsiyni lysty vchyteliv derzhavnoho pryutu v Sevlyushi. *Abstract of the education of Subcarpathian Rus, Uzhhorod, 1930-1931. Qualification letters from teachers of the state shelter in Sevlyush*. State Archives of the Transcarpathian Region, F. 28, op. 2, sp. 1838 ark. 8.

Cherepania M. The managerial and pedagogical staff professional competence in the context of boarding schools establishment in the transcarpatia in the first half of the xx century

Abstract. Introduction. The residential institution's complete functioning depends on a large extent of the managerial and teaching staff professional competence level. The residential institutions' managerial and pedagogical staff professional competence formation process in the Transcarpathian region in the first half of the twentieth century took place in parallel with the residential institutions establishing process.

Purpose is to study the managerial and pedagogical staff's professional activity peculiarities in Transcarpathian residential institutions in the first half of the twentieth century.

The methods: bibliographic search is for the purpose of studying archival, library and museum catalogs, foundations, descriptions and bibliographic editions; archive materials content analysis (orders, the governing authorities orders); chronological, retrospective logical-system analysis as the basis for the professional activity retro-specific features study of managerial and pedagogical staff in the residential institutions of the Transcarpathian region in the first half of the twentieth century.

Results. The Austro-Hungarian period was characterized by the legal basis for the residential type state establishment functioning creation. Due to, two laws were passed – the Eighth Law "On State Children's Shelters" (1901) and the Eleventh Law "On Children Who Have Been 7 Years and Need State Aid" (1901), which normalized the procedure of boarding schools creation. Also the range of government bodies authorities, the boarding schools managing and pedagogical staff's duties, the procedure for the children adoption, etc., were determined. The residential type institutions should ensure the full development of the child, his or her education and training, as well as the need for treatment, etc. In 1919 the Transcarpathian lands became a part of the Czechoslovak Republic under the name of Subcarpathian Rus. Considerable attention was paid to the issue of residential institutions employees professional competence increasing, for this purpose they participated in congresses, pedagogical circles, advanced training courses. Periodicals published articles of informational nature, on pedagogy and psychology, teaching methods. Since the beginning of the Second World War, the Transcarpathian lands was a part of Hungary. Political restoration of the Hungarian government laws, the war's beginning, the deepening of economic and demographic crises have affected the personnel and logistical support of the educational process in these institutions. Therefore, the role of religious and non-governmental organizations in supporting the life of children's homes and other residential institutions has increased.

Originality. The article deals with the boarding schools managerial and pedagogical staff professional competence formation process in dependence with the territorial submission by distinguishing the sequence of stages: the creation of a legal and regulatory framework for the functioning of residential type state institutions (stage I); the system of educational and educational work in residential institutions improvement (stage II); the spread of religious and non-governmental organizations influence on the boarding schools development (stage III).

Conclusion. The analysis of archival sources, pedagogical and encyclopaedic editions has shown that the countries governments, which included the territory of Transcarpathia, legislatively determined the professional powers of administrative and pedagogical workers. Their professional competence was formed both in the process of direct interaction with the pupils of boarding schools, and through

participation in various forms of methodological work (pedagogical congresses, circles, courses).

Key words: *professional competence, management staff, pedagogical staff, residential institutions, Transcarpathia.*

*Одержано редакцією 10.10.2018
Прийнято до публікації 17.10.2018*